

tentes/. Z tego to właśnie powodu tak gwałtownie atakował on w swoich kazaniach wszelkie nadużycia i wyzysk tych, którym bogactwo służyło za narzędzie do bezwzględnego ucisku ekonomicznego. Zerwał on w pewnym sensie z klasycznym rozumieniem pojęcia *humanitas*, które w znamienny sposób wywodzi nie od słowa *homo*, lecz od *humus*. *Humanitas* jest dla niego naśladowaniem ziemi, która będąc matką rodzicielką zawsze była miłosierną dla ludzi zarówno za życia, jak i po ich śmierci. Sposobem wejścia na drogę prawdziwego miłosierdzia jest w jego rozumieniu rozwijanie w sobie tak pojmowanej *humanitas*. Stąd *miseriordia* staje się podstawą dobroczynności chrześcijańskiej /*beneficentia*/. Jednakże *humanitas* nie znajduje u Ambrożego miejsca pośród cnót chrześcijańskich, choć *miseriordia* jest dla niego cnotą podstawową; tak na przykład cesarz Teodozjusz był dla niego przede wszystkim *vir misericors*, współcierpiący z innymi nieszczęśliwymi ludźmi³⁸.

Stosunek do *miseriordia* i do *humanitas* zbliża Ambrożego do Tertuliana i Laktancjusza, którzy z kolei opierają się w znacznej mierze na Cyceronie; odrzucają oni jednak wspomiane ograniczenie, jakie czynił Cycero, i posługując się argumentacją Seneki, przyjmują, że nie do człowieka należy rozsądzać, kto zasługuje na miłosierdzie. Nikt bowiem nie może być pozbawiony pomocy swoich bliźnich³⁹. Pod tym względem w kazaniu "De Nabuthae" nie pozostawił Ambroży żadnych wątpliwości; w jego przekonaniu jest to jedynie słuszna zasada.

Z powyższych uwag wynika, że podejście św. Ambrożego do spraw własności i majątku jest raczej pragmatyczne aniżeli teoretyczne. Nie zaproponował on społeczeństwu żadnych nowych zasad korzystania z dóbr materialnych, w sposób bardziej zdecydowany niż jego poprzednicy głosił jedynie ideę prymatu osoby nad rzeczą. Uznawał ponadto, że zarówno posiadanie, jak i korzystanie z majątku winno opierać się na zasadzie wzajemnej miłości, a nie służyć wyłącznie realizacji

133; De poenitentia I 1, 3.

³⁸ De obitu Theodosii 33; Epistola 1, 7, 3; 1, 11, 38; De Nabuthae 1, 2; De officiis I 11, 38; II 28, 136; III 3, 16; Digesta 37, 14, 5, 1.

³⁹ De Nabuthae 7, 32-33; 7, 36-37; Lactantius, Divinae institutiones V 4, 18; V 15, 4; VI 10, 9; VI 11, 2; VI 12, 2; Epitome 60.